

 HEDEMORA KOMMUN Skapad av: Kvalitetsutvecklare Omsorgsförvaltningen	STYRDOKUMENT		Sida 1(8)
	Datum 2025-08-07	Diarienummer:	
	Giltighet fr o m: 2025-11-19	Senast reviderad: 2024-01-24 2024-08-07 2025-10-20	
Godkänt/antaget av Omsorgsnämnden	Publicering: Författningssamlingen Ledningssystemet		Dokumentansvarig Ledningsgruppen, Omsorgsförvaltningen

Riktlinje lex Sarah

Dok. Kategori:	Riktlinje
Stadie:	Beslutad
Gallring:	Gallras vid inaktualitet
Kort beskrivning:	Riktlinje för hantering av missförhållanden eller påtaglig risk för missförhållande enligt lex Sarah. Omsorgsnämnden har beslutat om att denna riktlinje gäller och lämnar över till omsorgsförvaltningen att säkerställa att innehållet i denna riktlinje efterlevs.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Begreppsförklaring	3
3. Syfte	3
4. Avgränsning.....	4
5. Systematiskt förbättringsarbete	4
6. Missförhållande eller avvikelse	4
6.1 Exempel på handlingar som kan leda till missförhållanden	5
7. Rapporteringsskyldighet	5
8. Omedelbara åtgärder.....	5
9. Anmälningsskyldigheten.....	6
10. Utredningsskyldigheten	6
11. Informationsskyldigheten.....	7
12. Information till nämnd.....	7
13. Omsorgsnämndens ansvar i enskild verksamhet och vid SiS.....	7
14. Ansvarsfördelning	8
16. Referenser	8

1. Inledning

Socialtjänstlagen (SoL) (2025:400) och Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) (1993:387) innehåller bestämmelser som innebär att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras.

Lex Sarah är en del av det systematiska kvalitetsarbetet och bestämmelser kring hantering av missförhållanden finns i såväl SoL som i LSS. Bestämmelserna omfattar flera skyldigheter som i de flesta fall riktar sig till den som bedriver verksamhet inom socialtjänsten, vid Statens institutionsstyrelse (SiS) eller enligt LSS. Skyldigheten att rapportera missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden gäller dock var och en som fullgör uppgifter inom dessa verksamhetsområden.

Centrala skyldigheter i bestämmelserna om lex Sarah är rapporteringsskyldigheten, utredningsskyldigheten, skyldigheten att avhjälpa eller röja missförhållandet och anmälningsskyldigheten.

2. Begreppsförklaring

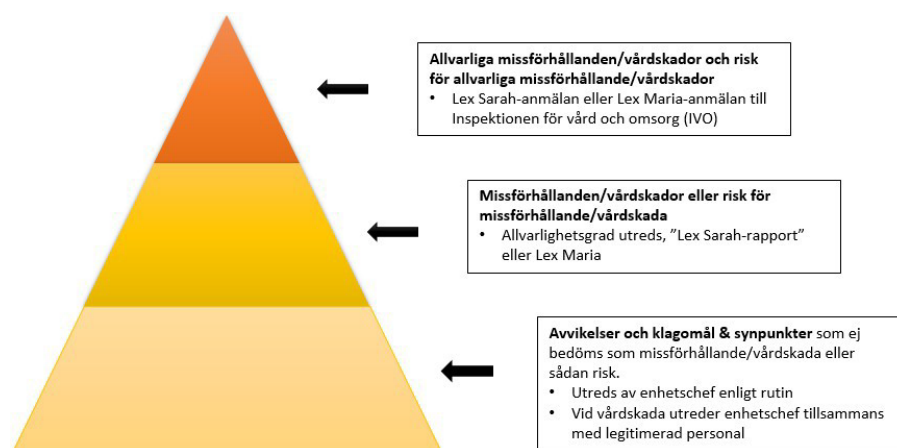
Avvikelse: Ett samlingsbegrepp som innefattar alla händelser som sker i verksamheten som går utanför uppsatta rutiner, riktlinjer och gällande lagar.

Klagomål och synpunkter: När någon brukare/klient, anhörig eller annan privatperson rapporterar händelser som inträffat i omsorgsnämndens verksamheter.

Missförhållande: Avser såväl utförda handlingar som handlingar som någon av försummelse eller av annat skäl har underlåtit att utföra och som innebär eller har inneburit ett hot mot eller har medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa.

Lex Sarah-rapport: är en rapport om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande.

Lex Sarah-anmälan: är en anmälan av ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande till tillsynsmyndigheten Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

3. Syfte

Syftet är att tydliggöra vilka bestämmelser som finns gällande lex Sarah. Det gäller vad som avses med ett missförhållande eller en påtaglig risk för missförhållande samt vad omsorgsnämndens verksamheter har för skyldigheter gällande hanteringen av missförhållanden eller sådana risker.

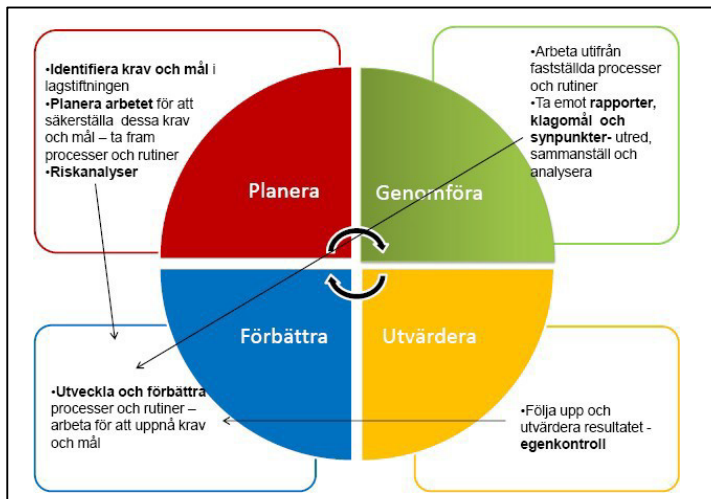
4. Avgränsning

Riktlinjen avgränsas till omsorgsnämndens ansvarsområde. Riktlinjen gäller endast den del av avvikelshantering som berör missförhållanden och risk för missförhållanden enligt lex Sarah.

5. Systematiskt förbättringsarbete

Att arbeta med ständiga förbättringar är en viktig hörnsten inom all kvalitetsutveckling. Ett systematiskt förbättringsarbete omfattar:

- Riskanalys
- Egenkontroll
- Utredning av avvikelser, klagomål och synpunkter
- Händelseanalys
- Förbättra åtgärder, processer och rutiner

Bestämmelserna kring lex Sarah är en del avvikelshantering och således av det systematiska kvalitetsarbetet. Det innefattar att rapportera, anmäla, utreda och följa upp särskilt allvarliga avvikelser i form av missförhållanden.

6. Missförhållande eller avvikelse

Avvikelser rapporteras in nästan dagligen inom nämndens verksamhetsområde och utreds och hanteras inom ramen för avvikelshantering. När det gäller allvarliga avvikelser som bedöms som missförhållanden ska de rapporteras och hanteras enligt bestämmelserna om lex Sarah, vilket innebär en rapportering och hantering med utökade skyldigheter.

Det händer att missförhållanden rapporteras in som avvikelser, det vill säga inte enligt en lex Sarah-rapport, därför är det av största vikt att de avvikelser som rapporteras in bedöms av utredande chef skyndsamt, eftersom hanteringen blir mer skärpt om det gäller ett missförhållande.

Ett missförhållande beskrivs på följande sätt i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om lex Sarah (SOSFS 2011:5)

3 § Med missförhållanden, som ska rapporteras enligt 14 kap. 3 § SoL och 24 b § LSS, ska avses såväl utförda handlingar som handlingar som någon av försummelse eller av annat skäl har underlåtit att utföra och som innebär eller har inneburit ett hot mot eller har medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa.

Med en påtaglig risk för ett missförhållande, som också ska rapporteras, ska avses att det är fråga om en uppenbar och konkret risk för ett missförhållande.

Det innebär att det kan vara fråga om ett missförhållande om det utförts en handling som inneburit ett hot eller konsekvenser för en enskild, likväl som detta kan ha uppstått utifrån att en handling/insats har uteblivit.

Det är också tydligt att det inte behöver ha inneburit några konsekvenser för den enskilde, utan det räcker med att ett sådant hot ska ha uppstått. Det innebär också att det räcker med att det funnits en påtaglig risk för att det ska ha lett till ett hot om eller konsekvenser för den enskildes liv, säkerhet eller fysiska och psykiska hälsa.

6.1 Exempel på handlingar som kan leda till missförhållanden

Här följer exempel på vilken typ av handling eller underlåtelse som kan utgöra ett missförhållande.

- Fysiska övergrepp
- Sexuella övergrepp
- Psykiska övergrepp
- Brister i bemötande av anställda med flera
- Brister i rättssäkerhet vid handläggning och genomförande
- Brister i utförande av insatser (insatser som utförts felaktigt eller inte alls)
- Brister i fysisk miljö, utrustning och teknik
- Ekonomiska övergrepp

Dessa exempel är per automatik inte missförhållanden utan det krävs också att handlingen eller underlåtenheten innebär eller har inneburit ett hot mot eller ha medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa.

7. Rapporteringsskyldighet

Enligt bestämmelserna om lex Sarah ska alla missförhållanden eller påtagliga risker för missförhållanden rapporteras. De som har skyldigheter att rapportera är:

- Anställd
- Uppdragstagare (te. x. stödfamilj, ledsagare eller kontaktperson)
- Praktikant eller motsvarande under utbildning
- Deltagare i arbetsmarknadspolitiskt program

Var och en i dessa grupper som fullgör uppgifter enligt SoL eller LSS ska genast rapportera om han eller hon uppmärksammar, eller får kännedom om, ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande. Rapportering sker skriftligen enligt fastställda rutiner samt muntligen direkt till närmast tjänstgörande chef. I verksamhetssystemet kan den som skriver anmälan kryssa i rutan för att denne misstänker att den är en lex Sarah anmälan, vilket då direkt ger ett mejl till utsedda utredare som då skyndsamt kan titta på anmälan för bedömning.

Rapporteringsskyldigheten ska vara ett stöd för dessa grupper att i det dagliga arbetet bidra till att utveckla och säkra kvaliteten i de insatser som ges samt till den verksamhet som bedrivs. Det ska också vara ett stöd för att rapportera om missförhållanden utan rädsla för repressalier. För att kunna bedriva ett effektivt kvalitetsarbete krävs en öppenhet i verksamheterna så att anställda, uppdragstagare och praktikanter verkligen rapporterar om missförhållanden.

8. Omedelbara åtgärder

Ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som har rapporterats ska avhjälpas eller undanröjas utan dröjsmål. Den chef som mottagit rapporten ska omedelbart vidta de nödvändiga åtgärder situationen kräver. Nödvändiga åtgärder kan vara:

- Att undanröja direkta hot mot den enskildas liv, säkerhet eller fysiska/psykiska hälsa.
- Att förhindra en förvärring av konsekvenserna för den enskildas liv, säkerhet eller fysiska/psykiska hälsa.

9. Anmälningsskyldigheten

När en rapport om ett missförhållande eller en påtaglig risk för missförhållande inkommit ska den chef som mottagit rapporten ha en diskussion med avdelningschef och/eller förvaltningschef. Om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande bedöms som *allvarligt* ska förvaltningschef, på delegation av nämnden, snarast anmäla det till Inspektionen för vård och omsorg. Bedömningen av att det är ett allvarligt missförhållande eller sådan risk kan i vissa fall göras direkt när en rapport inkommer. I andra fall framkommer det under utredningens gång. Så snart bedömningen är gjord ska en anmälan upprättas.

Exempel på faktorer som kan ha betydelse vid bedömningen av hotets eller konsekvensernas allvarlighetsgrad kan vara:

- dödsfall som inte beror på en naturlig död
- inlåsning eller tvångsåtgärder som sker utan lagstöd
- allvarliga fysiska skador
- bestående fysiska skador
- allvarliga konsekvenser för psykisk hälsa i form av betydande känsla av otrygghet, oro, nedstämdhet, meningslöshet
- förlust av betydande rättigheter som den enskilde ska vara tillförsäkrad enligt lag
- hot eller konsekvenser som drabbar flera enskilda
- hot eller konsekvenser som har pågått under en längre tid
- särbehandling som även strider mot diskrimineringslagstiftningen.

Efter att en anmälan skickats in till IVO ska den kompletteras med en lex Sarah-utredning inom åtta veckor från det att anmälan gjordes. Om det är först när utredningen är klar som det står fast att det är ett allvarligt missförhållande skickas utredningen direkt tillsammans med anmälan.

Vid misstanke om att en inträffad händelse mot klient/brukare är brottslig upprättas en polisanmälan. Beroende på brottets art upprättas polisanmälan i enlighet med omsorgsnämndens delegationsordning.

10. Utredningsskyldigheten

Vid ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande tar avdelningschefen emot lex Sarah-rapporten från verksamheten och förmedlar, i samråd med förvaltningschef, till ansvarig utredare.

Ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska dokumenteras och utredas utan dröjsmål. Dokumentation ska ske fortlöpande. Av lag och föreskrift följer att en rapport om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande alltid ska utredas noggrant, händelseförloppet och påverkande faktorer ska kartläggas. Socialstyrelsens *Handbok för tillämpning av bestämmelserna om lex Sarah (2013)* ska användas som stöd vid utredningsförfarandet för att få den noggrannhet som krävs.

Under utredningen eller efter att utredningen har avslutats behöver den som bedriver verksamheten ta ställning till vilka åtgärder som behöver vidtas i verksamheten för att förhindra att ett liknande missförhållande ska inträffa igen.

Utredningen av en lex Sarah-rapport ska avslutas med ett beslut. Av beslutet ska framgå om missförhållandet kan anses allvarligt eller risken anses påtaglig samt om missförhållandet eller risken för missförhållande kan anses avhjälp. Förvaltningschef fattar beslut i ärendet på delegation av omsorgsnämnden.

11. Informationsskyldigheten

När en person påbörjar en anställning, ett uppdrag eller en praktik i verksamheten ska närmsta chef omgående informera om bestämmelserna kring lex Sarah. De ska informeras om vad ett missförhållande, eller en risk för ett sådant, är samt vad rapporteringsskyldigheten innebär. Informationen ska lämnas både muntligt och skriftligt. De ska också få tillräckligt med information om hur de fullföljer sin rapporteringsplikt, det vill säga hur de går tillväga rent praktiskt när de ska rapportera. Dessutom ska information ges om vem i verksamheten som är utsedd att vara mottagare av dessa rapporter, vilket alltid är närmast tjänstgörande chef.

Därefter ska samma information ges till alla de personalgrupper som omfattas av rapporteringsskyldigheten minst två gånger per år på arbetsplatsträffar eller liknande. Information ska också lämnas löpande när lex Sarah-rapporter inkommer i verksamheten, personalgruppen i den verksamhet som lex Sarah-rapporten avser ska få denna information senast på nästkommande arbetsplatsträff. Enhetschef är ansvarig för att informationen ges.

12. Information till nämnd

Omsorgsnämnden ska vid varje sammanträde informeras om nyinkomna lex Sarah-rapporter från verksamheterna. Information ska även delges angående vad som framkommit under pågående utredningar, vilka ställningstaganden som gjorts och vilka åtgärder som vidtagits eller som kommer att vidtas.

I de fall där den beslutande nämnden inte svarar för genomförandet av en beslutad insats har nämnden ändå ett ansvar för att den enskilde får den beviljade insatsen och att insatsen är av god kvalitet. Därav har enskild verksamhet eller verksamheter vid SiS skyldighet att rapportera till omsorgsnämnden om en lex Sarah-anmälan gjorts gällande en enskild som nämnden ansvarar för.

13. Omsorgsnämndens ansvar i enskild verksamhet och vid SiS

Omsorgsnämnden ansvarar inte för tillämpningen av bestämmelserna om lex Sarah i yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter eller vid Statens institutionsstyrelse (SiS). Dessa har ett eget ansvar för att fullgöra alla de skyldigheter som följer av bestämmelserna om lex Sarah. Eftersom det framgår direkt av lagen behöver inte kommunen träffa något avtal med en enskild verksamhet om att bestämmelserna ska tillämpas.

Däremot kan nämnden följa upp hur SiS eller enskild verksamhet tillämpar lex Sarah i samband med placeringar och uppföljningar av placeringar.

14. Ansvarsfördelning

Aktivitet	Ansvar
Ansvarar för att säkerställa att det finns riktlinjer och rutiner för lex Sarah	Omsorgsnämnden Förvaltningens ledningsgrupp
Ansvarar för att anmäla lex Sarah till inspektionen för vård och omsorg Ansvarar för beslut i utredning enligt lex Sarah	Förvaltningschef
Ansvarar mottagandet av lex Sarah-rapport och fördelning till utsedd utredare Upprättar årligen avdelningens kvalitetsberättelse	Avdelningschef
Ansvarar för att informera om gällande rutiner samt att de efterföljs i verksamheten. Ansvarar för utredning och uppföljning inom enheten av avvikelser och synpunkter och klagomål. Ansvarar för att lex Sarah-rapporter vidareförmedlas till avdelningschef/förvaltningschef Redovisar en kvalitetsrapport årligen till avdelningschef	Enhetschef
Ansvarar för att följa upprättade rutiner Ansvarar för att rapportera missförhållanden eller risk för missförhållanden enligt lex Sarah i verksamhetssystemet	Medarbetare
Ansvarar för att årligen upprätta en förvaltningsövergripande kvalitetsberättelse Ansvarar för att utreda lex Sarah anmälningar Ansvarar för att två gånger per år inkomma med en sammanställning över inkomna lex Sarah anmälningar till omsorgsnämnden	Kvalitetsutvecklare/ Socialt ansvarig samordnare (SAS)

15. Diarieföring

Alla inkomna lex Sarah-rapporter anses vara allmänna handlingar och ska därför diarieföras, även om de innehåller sekretessuppgifter. Handlingar som hör till utredning och anmälan ska också diarieföras.

Om det inkommer en begäran om utlämnande av handlingar gällande lex Sarah så görs en sekretessprövning och utifrån den avgörs det om handlingarna kan lämnas ut i sin helhet eller om det endast är delar av den som kan lämnas ut.

16. Referenser

- Socialtjänstlagen (2025:400)
- Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
- Socialstyrelsens föreskrift och allmänna råd om Lex Sarah (SOSFS 2011:5)
- Socialstyrelsens bok: "Lex Sarah, Handbok för tillämning av bestämmelserna om lex Sarah", 2013